

רב יהודה התיר לעקור פשתן וללחתוך כשות ושומשמין, ופירשו שכל אלו ראויים במועד לצורך הגוף; פשתן לחפיפה (לכיסוי פירות רש"י) ויש מפרשים חפיפת הגוף. ע' נמו"י), כשות לעשיית שיכר ושומשמין לעשיית שמן מהגרעינים וכד'.

מסופר על רבי ינאי שהיה לו פרדס שהגיע זמנו להיקטף בחול המועד. לשנה השהו הבריות את פרדסיהם לחול המועד והפקיר רבי ינאי את פרדסו באותה שנה (משום שעל ידו נגרמה תקלה לעולם).

דפים יב – יג

כג. א. האם מותר להכניס פירות לתוך הבית במועד, וכן לשלות פשתן מן המשרה?
ב. המכזין מלאכתו למועד – מה דינו? האם קנסו בנו אחריו?

א. מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא יאבד, ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד.

תנא, ובלבד שיכניסם בצנעה. ומבואר בגמרא (כפרש"י) שהכנסת קורות הביתה שא"א בצנעה, כי גם בלילה מתפרסם הדבר – מותר אף ביום.

ב. כל אלו שהתירו דבר האבד כשלא כיוונו מלאכתם במועד, אם כיוונו – יאבדו. שאל רבי ירמיה את רבי זירא האם קנסו גם את בנו אחריו אם מת עושה המלאכה, ופשט לו שלא קנסו.

א. דוקא בדבר האבד לא קנסו בנו, אבל בדבר שאינו אבד – אפילו לבנו קנסו. וכתב רב נטרונאי ז"ל: כאשר אינו ממונו כדי לקנסו, כגון חייט או סופר שעשו מלאכת אחרים – קונסים אותו בעצמו; משמתיים אותו עד שיקבל הדין ומלקים אותו (נמוקי יוסף).

ב. יש שכתב: דוקא מכזין מלאכתו קנסו, אבל שוכח או מתעצל וכל שכן אנוס – אין קונסים אותו (מובא בנמוקי יוסף).

דף יג

כד. א. האם מותר ליקח בתים, עבדים ובהמה במועד?

ב. מוכרי פירות כסות וכלים – כיצד הם נוהגים במועד? ומה דין פתיחת החנויות?

ג. האם מותר לפנות כלים ותבואה מבית לבית?

ד. מה דין הולכת כלים לבית האומן והבאתם ממנו?

ה. האם מותר לחפות על הקציעות במועד?

ו. הציידים, הדשושות (= כותשי גרעינים) והגרסות – האם עושים מלאכתם במועד?

ז. האם מותר ליתן מלאכה לפועל במועד, כשאינו לו לפועל מה שיאכל?

א. אין לוקחים בתים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל.

א. הוא הדין לשאר דברים שאינם לצורך המועד – אסור למכור, אלא החידוש הוא שאפילו אלו

שדרך מכירתם נעשית בפרהסיא – מותר לצורך המועד (ה' יוסף). וצריך עיון אם צריך למכרם

בצינעה כדרך שנאמר במוכרי פירות כסות וכלים דלהלן, אם לאו (תוס').

ב. מי שצריך לקנות חפץ מסוים שלא לצורך המועד, והחפץ מצוי רק במקום שהוא נמצא בו במועד, ואם לא יקנה במועד יצטרך ליסע אח"כ באופן מיוחד לשם כך – מותר לו לקנותו במועד. אולם תלמיד ישיבה הנמצא בבית במועד ורוצה ליסע לישיבה מיד לאחר החג, ישאר יום נוסף בביתו ויקנה לאחר הרגל, אא"כ הוא אינו מבטל מלימודו בשום פעם אפילו רגע, שזה אינו מצוי בזמננו (אגרות משה או"ח ח"ה לו, ג).

ג. אף על פי שקונה חפץ לצורך המועד, אסור לו לקנות חפץ אחר שלא לצורך באותה קניה, אבל אם יזילו לו מהמחיר אם יקנה עתה בבת אחת – מותר (אגרות משה שם).

ב. מוכרי פירות כסות וכלים – מוכרים בצנעה לצורך המועד (שמא יאמרו זה לוקח שלא לצורך המועד. רש"י). רבי יוסי אומר: הם (בברייתא שנו: תגרי טבריא הם) החמירו על עצמם (שלא יהו מוכרים כל עיקר). ופירשו בתוספתא, חנות פתוחה לסטיו (וכן לזוית ולמבוי שאינו מפולש. פוסקים) – פותח ונועל כדרכו. פתוחה לרשות הרבים – פותח דלת אחת ונועל דלת אחת. וערב יו"ט האחרון של חג מוציא ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יו"ט האחרון. ופירשו בגמרא שזה אמור בפירות שיש לחשוך שקונה לשאר ימות השנה (רש"י), אבל בתבלין וכד' (שאיין ראוי להתקיים. וה"ה דגים. ראשונים) – מוכר כדרכו, כשם שהתיר רב הונא (ברי"ף: רב יהודה) למוכרי בשמים לילך ולמכור סחורתם בשוק כדרכם. חנויות המוכרות פירות וירקות בכמויות קטנות לצורך יומיומי כעין מכולת וכד' – מותרות למכור במועד (ע' בלשון המאירי; שבט הלוי ח"ח קכו). שאר חנויות כגון ספרים שלפעמים קונים סידורים לחג וכד' וכן בגדים לצורך המועד ואולי צעצועים לשמחת הילדים וכד' – יפתחו בצנעה, כגון פתח אחד פתוח ואחד נעול, ואם אי אפשר כגון זה אפשר לכתוב על הפתח הסגור שהחנות תהא פתוחה שעה אחת לרוצים לקנות לצורך המועד (שבט הלוי שם).

בעל הבית המוכר לצורך המועד שאין אומנותו בכך כל השנה – אין צריך צינעה בשום דבר (עפ"י מגן אברהם תקלט סק"א).

ג. אין מפנים (תבואה וכלים נמו"י). וי"מ לצאת מדירה לדירה. עפ"י טשו"ע (מבית לבית אבל מפנה הוא לבית שבאותה חצר (שאיין בדבר טירחה כל כך. נמו"י).

א. לנו שאין חצרות יש להחמיר מלבד מבית לבית הסמוך לו. ומדובר שאין צריך למועד. ואם חושש מפני הגנבים, יכול לפנות למקום המשתמר אפילו מרוחק הרבה (אור זרוע).

ב. בירושלמי מתיר מבית אחר לביתו, אפילו מדירה נאה לדירה כעורה – שערב לאדם לדור בשלו. ונראה שבאופן זה מותר אפילו מחצר לחצר, ומה שאסרו בסוגיתנו לחצר אחרת זהו רק משלו לשלו או משל אחרים לשל אחרים (ראב"ד, מובא ברא"ש).

ד. שנינו, אין מביאים כלים מבית האומן בחולו של מועד. אם חושש להם (שמה יגנבו) – מפנם לחצר אחרת. ובברייתא חילקו בין כד וכוס שמביאים מבית האומן (שהם לצורך המועד) ובין צמר ושאר כלים (שאינם לצורך המועד, כגון מחרישה. רמב"ם וטשו"ע). ואם אין לאומן מה יאכל – נותן לו שכרו ומניחם אצלו. ואם אינו מאמינו – מניח בבית הסמוך לו. ואם חושש להם שמה יגנבו – מביאם בצנעה בתוך ביתו. [מה ששנו מוליכים ומביאים כלים מבית האומן ואע"פ שאינם לצורך המועד – בארבעה עשר בניסן מדובר, ולא במועד].

- א. יש מפרשים טעם האיסור מפני הטורה. ולפי זה מבית לבית באותה חצר מותר. ויש מפרשים הטעם משום החשד שמא יאמרו הולכים במועד לתקנם ותיקנם האומן במועד, ולפי"ז אסור אפילו באותה חצר (עפ"י ראשונים כאן ובפסחים נה; טשו"ע תקלד ובמשנ"ב סקט"ז).
- ב. לדבר מצוה, כתב הפרי-מגדים שמותר להביא כלים מבית אומן נכרי אפילו שלא לצורך המועד (מובא במשנ"ב שם).
- ג. הולכת כלים לבית האומן אסורה אפילו לצורך המועד, אף לא לאומן נכרי (עפ"י ראשונים כאן, ב"ח וא"ר – מובא במשנ"ב תקלג סקט"ז).

ה. מחפים את הקציעות בקש. רבי יהודה אומר: אף מעבים. ונחלקו אמוראים בפירוש חיפוי ועיבוי; אחד אמר: 'מחפים' – כיסוי קלוש (שאינו כיסוי גמור) ו'מעבים' – כיסוי סמיך וצפוף. ואחד אמר: 'מחפים' – בקלישות ובסמיכות, ו'מעבים' – עושה הפירות כמין כרי לצורך הגנה וכיסוי. וכן שנו בברייתא.

ו. הציידים והדשושות (שדשים וכותשים גרעיני הטה) והגרסות (שטוחנים פולין) – עושים בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: הם (בברייתא פירשו: צדי עכו ודשושי ציפורי) החמירו על עצמם (שלא יהו עושים כל עיקר).

ז. הסיקו בגמרא כדברי רב נחמן לרבה שמותר ליתן מלאכה במועד לפועל שאין לו מה יאכל (ואעפ"י שהמלאכה עצמה אינה לצורך המועד. עפ"י רש"י ורי"ף).

א. בשם הרמ"ה כתבו שלא התירו לשכור פועל שאין לו מה יאכל אלא לצורך מלאכה הנצרכת במועד, כגון שטר הלואה הנצרכת ללווה, אבל כגון כתיבת ספר שאינו לצורך המועד – לא. והנמוקי-יוסף חולק וסובר שהתירו כל פעולה, כדין דבר האבד. ובאו"ז (מובא בהג"א) התיר למכור דבר שאינו לצורך המועד אפילו יש למוכר מה לאכול, אם הפועל המוליך צריך להשתכר שאין לו מה יאכל.

ב. מבואר בפוסקים שפועל שאין לו ולבני ביתו כדי אכילת לחמם, מותר לו לעבוד כדרכו אפילו במלאכת מעשה אומן שאינה לצורך המועד [אבל אסור לו לספר ולכבס לישראל], ואפילו כיוון מלאכתו למועד אין קונסים אותו בשל כך. ויעבוד בצינעה ככל האפשר שהרי אין הכל יודעים שהוא עני, ואם אי אפשר בצנעה – מותר בפרהסיא [ויש מצדדים להתיר בפרהסיא אף כשאפשר בצנעה. עפ"י א"ר; נוב"י קמא או"ח ג]. ומותר לו להתחיל בעבודה ולגמרה אעפ"י שישתכר על ידה יותר מכדי פרנסתו.

ופועל שיש לו לחם אבל אין לו שאר צרכי החג, הותרה לו מלאכת אומן בצרכי מצוה שלצורך החג או מלאכת הדיוט אפילו צרכי מצוה שאינם לצורך החג, ובלבד שהשכר שמשתכר יקל עליו להוציא לשמחת יו"ט. והוא הדין להתעסק במסחר – מותר אם יוציא חלק מרווחיו לשמחת המועד (עפ"י או"ח תקמב; תקמה, ג; שש"כ סה, כ-כג). וכתב הפמ"ג (א"א תקמב, א) שלהרווחה אין התר בפרהסיא אפילו אי אפשר בצנעה.

דין מלאכה בערב פסח – בפסחים נה.

פרק שלישי; דף יד

כה. א. אלו מגלחים במועד ואלו אינם מגלחים?

ב. אלו מכבסים במועד ואלו אינם מכבסים?

ג. האם דיני אבילות וקריעה נוהגים בקטן?

א. אלו מגלחים במועד; הבא ממדינת הים (ולא היה יכול לגלח קודם). במה דברים אמורים כשיצא לחזור אחר מוונות, אבל כשיצא לשוט (בעולם כדי לראותו) – אסור (רבא). ולדברי רבי יהודה אפילו כשיצא להרווחה אסור.

א. הלכה כחכמים (רי"ף; או"ח תקלא, ד. ומשמע שלחכמים יציאה להרווחה יציאה ברשות היא. ולכאורה היה נראה שהרווחה נפשית לא גרעה מהרווחה של ממון).

ב. הראב"ד פרש עפ"י הירושלמי שרבי יהודה נחלק רק ביוצא מארץ ישראל לחו"ל מפני שיצא שלא ברשות חכמים. וכן הסכימו כמה ראשונים, וכן פסק בשלחן-ערוך (תקלא, ד).

ולפי זה היוצא לטייל ממקום למקום בארץ ישראל או בשני מקומות בחו"ל ולא היה במקום ישוב לגלח – מותר לגלח במועד, כיון שיצא ברשות והיה אנוס מלגלח. ואמנם כמה ראשונים חולקים על הראב"ד, אך המיקל יש לו על מי לסמוך (עפ"י משנ"ב ושעה"צ שם).

ג. הבא ממדינת הים, ושם היה נמצא במקום ישוב יומים או שלשה לפני הרגל אבל בערב הרגל היה בדרך שלא במקום ישוב – מותר לגלח במועד (עפ"י מגן אברהם ומשנ"ב שם).

וכן היוצא מבית השביה והיוצא מבית האסורים, מותר להם לגלח במועד.

אפילו בבית האסורים של ישראל המניחים לו לגלח שם – מותר, שאין ערב לאדם לגלח בבית האסורים (כן הסיק בירושלמי, מובא בתוס' וברא"ש. וענמו"י).

וכן המנודה שהתירו לו חכמים את נידויו במועד [כגון שכלו לו שלשים יום במועד, שאין נידויו בפחות משלשים יום (ירושלמי)]. ולפי צד אחד בגמרא יתכן והתירו חכמים במועד כל נידוי, וכל המנודים מגלחים במועד]. וכן מי שנשאל לחכם והתיר לו נדרו.

בירושלמי העמידו כגון שלא בא חכם אלא במועד, או שלא מצא לו פתח להתיר נדרו מקודם, ולכך היה אנוס בדבר. וכן נקטו התוס' והרא"ש דלא כרש"י (שעל הרי"ף) שכתב שאם היה בדעתו לגמור את נדרו ובמועד נמלך – מגלח (ובשפת אמת צידד לפרש כן גם בדברי התוס').

וכן הנזיר שהשלים נזירותו, והמצורע שעלה מטומאה לטהרה – מגלחים במועד.

מסקנת הגמרא (יז): ששנים אלו שונים מהשאר, שאף על פי שהיה להם פנאי לגלח קודם – התירו לגלח במועד, שלא יהיו קרבנותיהם.

שאר כל אדם אסורים לגלח. אסרו חכמים הדבר כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מגוללים.

התוס' צדדו שמא גילוח כל הראש אסור במועד בכל אופן משום איסור מלאכה, מלבד בניזיר ובמצורע שמתירים משום מצוה.

רבי זירא נסתפק במי שאבדה לו אבידה ערב הרגל ולא היתה לו שהות לגלח קודם הרגל, האם מותר לו לגלח במועד. ואביי הסיק לאסור כיון שאין הדבר גלוי לכל לא חילקו חכמים בינו ובין שאר כל אדם. ולדברי רב אשי נסתפק רבי זירא באומן שאבדה לו אבידה, שניכר לכל סביבתו שהיה אנוס מלגלח (כגון שהכל צריכים לבוא אליו בערב הרגל). ועלה ב'תיקו'.

א. בספר אור זרוע (מובא בהג"א) פסק בסתם אדם שאבדה לו אבדה – אסור לגלח במועד, אבל

- באומן ספר שאבדה לו אבידה – מותר, שמוכח הדבר שאנוס הוא. והנמוקי-יוסף פסק גם בזה לחומרא כיון שעלה ב'תיקו' (וע' בית יוסף תקלא; שפת אמת ומאור ישראל).
- ב. התוס' כתבו להסתפק בחולה שנתרפא, האם מותר לגלח במועד; האם ניכר הדבר אם לאו. ובשו"ת הרשב"א (ח"ג ערה) אסר (וע' באריכות בספר מאור ישראל כאן, והעלה להקל). מי שהמיר דתו ובא ליטהר במועד, לפי מה שנהגו לגלחו ולטבלו – מותר לעשות כן במועד (עפ"י תרומת הדשן פו).
- ג. רבנו תם התיר לגלח ברגל לאדם שגילה ערב הרגל. והאור-זרוע והרשב"א ועוד חולקים ואוסרים מפני שאין הדבר מוכח לכל אם גילה ערב הרגל אם לאו. ובשו"ת נודע ביהודה (או"ה יג) פסק להתיר [במקום הצורך] לגלח הזקן על ידי פועל עני שאין לו מה יאכל (וע"ע בשפת אמת).
- ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א קסג). ועע"ש בח"ד קיא) הורה התר לאנשים הרגילים לגלח זקנם תדיר, שבמקום צער או הפסד מרובה מותר להם לגלח במועד. ואף העושה כן שלא בהכרח כזה, כתב שאין למחות בידו. ויש חולקים.
- ד. יש מי שכתב שלדעת הסוברים מלאכת חול המועד אסורה מהתורה ומסרה הכתוב לחכמים, כיון שחכמים אסרו את הגילוח שוב חל עליו איסור תורה, ואף בגילוח הזקן שאין בו טורח (עפ"י הגהות חתם סופר, נחל אשכול ועוד). ובאגרות משה (או"ח ח"א קסג) נקט להפך. קטן הנולד במועד – מותר לגלח במועד, שאין לך בית האסורים גדול מזה. נולד קודם המועד – נחלקו שתי לשונות בדברי שמואל אם מותר לגלחו אם לאו.
- פסקו הרא"ש והנמוקי-יוסף כלשון אחרונה המתירה [ואעפ"י שלשון ראשונה נאמרה בסתם שלא כלשון שניה, מסתבר כלשון אחרונה, שאין בגילוח קטן גזרה שמה יכנס מנוול לרגל. רא"ש].
- ב. האנשים הנ"ל שהתירו להם חכמים לגלח במועד, מותר להם לכבס אבל לא לשאר בני אדם.
- א. יש להסתפק בשאר העולים מטומאתם [מלבד מצורע] הצריכים כיבוס בגדים, האם מותר להם לכבס במועד (תוס' להלן יח:).
- ב. נראה שכל אותם המותרים לכבס לא הותר אלא אם אין להם בגד מכובס, ואין מכבסים אלא חלוק אחד (חדושים ובאורים).
- מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג (= מגבות של כל הגוף), והזבים והזבות וכל העולים מטומאה לטהרה – מותרים.
- אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל מי שאין לו אלא חלוק אחד – מותר לכבסו בחולו של מועד [ואזרו מוכיח עליו לאחרים שאין לו חלוק אחר].
- א. מי שיש לו שני חלוקים, אפילו אם כיבס קודם המועד אסור לכבס במועד כי די לו בשני חלוקים ליום טוב ראשון ואחרון (תוס'). וכשאין לו אלא חלוק אחד, צדדו התוס' (יח. ד"ה אע"ג) שמותר לכבסו במועד אפילו לא כיבסו ערב הרגל. (והפוסקים סתמו בזה, וצריך עיון לדינא. עפ"י שפת אמת שם, ע"ש שתמה על סברת התוס').
- גם הנהוג להחליף חולצה כל יום או יומים ואין לו די חולצות לכל ימי הרגל אם לא יכבס, שמעתי בשם הגר"א נבנצל שליט"א שאין בידינו להתיר לו לכבס במועד. וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ח קכד, ב במה שצידד בזה.
- ב. בגדי קטנים מותר לכבסם במועד מפני שניכרים שהם קטנים ומלוכלכים, וכמי שאין לו אלא חלוק אחד (ירושלמי, מובא בתוס').

ג. בגד שנתלכלך קצת במועד, מותר לכבס את מקום הלכלוך כדי להעביר הכתם, אבל אין ליתנו לאומן לניקוי אלא הוא בעצמו [או אשתו או בתו, ומסתבר שגם תלמידו] מותר לנקותו ולא אחר (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לו, א).

ד. צחצוח נעלים במועד באופן הרגיל – מותר ואינו בכלל איסור כיבוס, אבל נראה שאין להתיר בצחצוח מיוחד אם לא עשה כן גם בערב יום טוב (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לו, ד). וכן נקט לעיקר הגרש"ה ואונר שליט"א (במכתב שבסוף ספר פני ברוך) ותמה על דעת האוסר).

ג. הוכיחו בגמרא שאין אבילות נוהגת בקטן, ורק מקרעים לקטן את בגדיו מפני עגמת נפש (שיבכו הרואים וירבו בכבוד המת, ולא מפני שהוא אבל. רש"י).

א. משמע בגמרא שכשם שאין בו חיובי אבילות ב'קום ועשה' כך אין בו אבילות אף ב'שב ואל תעשה' ואין איסור לגלחו.

ב. קטן שהגיע לגיל חינוך, לדעת הדרישה והט"ז (יו"ד שמ), חייב אביו לחנכו בדיני אבלות. ואולם דעת הש"ך שאין מחנכים אותו אלא לקריעה [כדברי רי"צ"ג, ודלא כהרמב"ן שאינו אלא מפני עגמת נפש. ונפקא מינה כשמת תינוק פחות מ"ב חדש. ע' חזו"א יו"ד רן] אבל לא לשאר דיני אבלות, אם משום ביטול תורה או מטעם אחר. וכן דעת רוב הפוסקים, וכן העיקר להלכה. ועוד נחלקו הפוסקים בקטן שהגדיל בתוך שבעת ימי אבלות, האם חייב לנהוג אבלות כשנעשה גדול (מהר"ם מרוטנבורג מחייב. ומונה אבילות מיום שהגדיל. והרא"ש (צו) פוטר. וכן האריך הט"ז. וע' בהרחבה בשו"ת שבט הלוי ח"ז קפו ובמאור ישראל).